ตัครีจญ์หะดีษในหนังสือคุณค่าของอะมาล ของเชคคุลหะดีษ เมาลานา มูฮัมมัด ซะกะรียา : ศึกษากรณี คุณค่าของการซิกร์

The Takhrij al-Hadith in the book of Fada'il a'mal by Shaykh al-Hadith Mawlana Muhammad Zakariya: A Case Study of Fada'il al-Dhikr

เชาวน์ฤทธ์ เรืองปราชญ์[1], อับดุลเลาะ การีนา[2*]

คำสำคัญ : *ตัครีจญ์หะดีษ* คุณค่าของ *อะมาล หะดีษ มูฮัมมัด ซะกะรียา*
Keywords : *Takhrij hadith*, *Fada'il 'a'mal*, *Hadith*, Muhammad Zakariya

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแหล่งที่มาและประเมินสถานภาพของหะดีษในหนังสือคุณค่าของ อะมาลของเชคคุลหะดีษ เมาลานา มูฮัมมัด ซะกะรียา : ศึกษากรณี คุณค่าของการซิกร์ วิธีดำเนินการวิจัย โดยคัดลอกหะดีษจากหนังสือดังกล่าว ค้นหาแหล่งที่มาจากหนังสือคู่มือค้นหาหะดีษ หนังสือสารบัญหะดีษ ตรวจสอบสถานภาพจากหนังสือตัครีจญ์ ผลการวิจัยพบว่า หะดีษที่ทำการตัครีจญ์ทั้งหมดมีจำนวน 186 หะดีษ แบ่งออกเป็น หะดีษเศาะเหียะห์จำนวน 77 หะดีษ หรือ 41.40% หะดีษหะสันจำนวน 20หะดีษ หรือ 10.75% หะดีษฎออีฟ จำนวน 37 หะดีษ หรือ 19.90% หะดีษฎออีฟญิดดัน จำนวน 9 หะดีษ หรือ 4.83% หะดีษ เมาฎั๊วะ จำนวน 7 หะดีษ หรือ 3.76% หะดีษที่ไม่พบสถานภาพ จำนวน 36 หะดีษ หรือ 19.35% ทั้งหมดอยู่ในข่ายหะดีษมักบูล จำนวน 97 หะดีษ หรือ 52.15% และอยู่ในข่ายมัรดูด จำนวน 89 หะดีษ หรือ 47.84%

[1] นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี 94000
* Corresponding author: โทรศัพท์/โทรสาร 08-6963-8228 Email- smiler_303@hotmail.com

Abstract

This research is aimed at studying sources and making assessments on the status of the *hadith* in the book of *Fada'il 'a'mal* by Shaykh *al-Hadith* Mawlana Muhammad Zakariya : A case study of *Fada'il al-Dhikr*. Methodology of research by copying hadith from the book, Finding the sources of *hadith* by using the hand-books and book-indexes on *hadiths*, examining *hadith* in *takhrij* book, Results of the research are the *hadith* being conducted under the extraction are 186 *hadith* and there are divided into various level. The 77 sound hadiths or 41.40% are found in the book. The find *hadiths* are 20 or 10.75%, the weak *hadiths* (normal) are 37 or 19.90%, the very weak *hadiths* are 9 or 4.83%, the fabric *hadiths* are 7 or 3.76% and *hadith* could not found it's levels are 36 or 19.35%. All of 186 *hadiths* or 52.15% are in the groups of *hadith maqbul* and the 97 *hadith* or 47.84% are in the group of *mardud.*

คำนำ

การตัครีจญ์ เป็นศาสตร์แขนงหนึ่งในสาขาวิชาหะดีษ หมายถึง การชี้ถึงแหล่งที่มาของตัวบทหะดีษที่เป็นแหล่งปฐมภูมิ และการนำเสนอแหล่งที่มาดังกล่าว พร้อมแจกแจงสถานภาพของหะดีษเมื่อมีความจำเป็น (Bakkar, 1997 : 12)

กลุ่มญะมาอัตตับลีฆ เป็นกลุ่มที่กำลังแพร่หลายและมีอิทธิพลมากที่สุดกลุ่มหนึ่งในหมู่มุสลิมในปัจจุบัน แม้ว่ากลุ่มญะมาอัตตับลีฆจะถือกำเนิดในประเทศอินเดียโดยท่านเมาลานา มูฮัมมัด อิลยาส แต่ด้วยวิธีการทำงานเผยแผ่หลายอย่างที่โดดเด่นทำให้กลุ่มนี้ได้แพร่หลายอย่างรวดเร็วยังประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตะวันออกกลาง ยุโรป อเมริกา ออสเตรเลีย และอัฟริกา ส่วนในประเทศไทยนั้น กลุ่มญะมาอัตตับลีฆได้เข้ามาดำเนินงานเผยแผ่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2508 (ค.ศ. 1965) โดยเริ่มจากภาคเหนือก่อน แล้วต่อมาก็ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วยังภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย (มะสาการี อาแด, 2543 : 107-108) การทำงานเผยแผ่ของกลุ่มญะมาอัตตับลีฆนั้นได้ใช้หนังสือเล่มหนึ่งที่ชื่อว่าคุณค่าของอะมาล ซึ่งเขียนโดยเมาลานา มูฮัมมัด ชะกะรียา เป็นแนวทางในการอบรมสั่งสอนและปฏิบัติ จนกล่าวได้ว่า หนังสือเล่มนี้ได้กลายเป็นหนังสือคู่มือที่สำคัญของกลุ่มญะมาอัตตับลีฆ จากความสำคัญดังกล่าวทำให้หนังสือเล่มนี้ได้รับความนิยม และแพร่หลายในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก มีผู้แปลเป็นภาษาต่าง ๆ รวมทั้งภาษาไทยซึ่งเป็นที่รู้จักในหมู่มุสลิมโดยทั่วไป แต่เนื่องจากหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนได้อ้างอิงตัวบทหะดีษไว้เป็นจำนวนมาก ตัวบทหะดีษส่วนใหญ่แม้ผู้เขียนจะได้อ้างถึงแหล่งที่มา แต่ก็ไม่สามารถให้ความเข้าใจที่ชัดเจนแก่ผู้อ่านโดยเฉพาะผู้ที่ไม่มีความรู้ในวิชาหะดีษ และไม่สามารถอ่านและเข้าใจภาษาอาหรับได้ รวมถึงมีการถกเถียงกันในเรื่องสถานภาพของตัวบทหะดีษในหนังสือดังกล่าว ดังนั้น การตัครีจญ์หะดีษที่ปรากฏในหนังสือเล่มดังกล่าวจึงมีความจำเป็น เพื่อความชัดเจนในทางวิชาการและสังคมมุสลิม

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องทำการตัครีจญ์หะดีษในหนังสือเล่มนี้ เพื่อให้ผู้อ่านโดยทั่วไปสามารถเข้าใจได้ และเพื่อให้หนังสือเล่มนี้เพิ่มคุณค่าทางวิชาการ

ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยชิ้นนี้จะเป็นส่วนหนึ่งงานวิจัยที่มีประโยชน์ต่อวิชาการอิสลามศึกษาและต่อสังคมมุสลิมและต่อประเทศชาติโดยรวมต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

ในการทำวิจัยเรื่อง ตัครีจญ์หะดีษในหนังสือคุณค่าของอะมาล ของเชคคุลหะดีษ เมาลานา มูฮัมมัด ซะกะรียา ศึกษากรณี คุณค่าของการซิกร์ ผู้วิจัยมีวิธีการและขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. คัดเลือกหะดีษเฉพาะความหมายภาษาไทยในหนังสือคุณค่าของอะมาลของเชคคุลหะดีษ เมาลานา มูฮัมมัด ซะกะรียา เฉพาะในเรื่องของคุณค่าของการซิกร์

2. ค้นหาแหล่งที่มาของแต่ละหะดีษโดยใช้หนังสือคู่มือค้นหาหะดีษ เช่น หนังสือมุอฺญัมอัลมุฟะฮฺรอส หนังสือสารบัญหะดีษต่าง ๆ โปรแกรมซีดีรอม หนังสือหะดีษ และหนังสือตัครีจญ์หะดีษ ตลอดจนเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับหนังสือหะดีษ และตรวจสอบตัวบทหะดีษในหนังสือหะดีษต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยค้นพบพร้อมทั้งเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่าง

3. ค้นหาคำตัดสินเกี่ยวกับสถานภาพของหะดีษจากนักปราชญ์หะดีษโดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

3.1 ค้นหาเฉพาะกรณีหะดีษที่ไม่มีรายงานในหนังสือเศาะเหียะห์ของอัลบุคอรีย์ และมุสลิม สำหรับหะดีษที่มีรายงานในหนังสือดังกล่าว นักปราชญ์ต่างมีมติว่าเป็นหะดีษเศาะเหียะห์จึงไม่จำเป็นต้องค้นหา

3.2 ยึดถือทัศนะของนักวิจารณ์หะดีษที่ได้รับการยอมรับโดยยึดถือทัศนะของนักปราชญ์หะดีษรุ่นก่อนเป็นหลัก เช่น อัลอัสกอลลานีย์ อัซซะฮะบีย์ และอัลฮัยษะมีย์ เป็นต้น หากไม่พบจะยึดถือทัศนะของนักปราชญ์หะดีษร่วมสมัย เช่น อัลอัลบานีย์ หรืออัลอัรนะอูฏ เป็นต้น

3.4 หากไม่พบทัศนะของนักปราชญ์หะดีษ ผู้วิจัยจะยึดถือกฎเกณฑ์บางประการของนักหะดีษ เช่น อัสสุยูฏีย์ กล่าวว่า หะดีษทุกบทในมุสนัดอะห์มัดเป็นหะดีษมักบูล และหากจะมีหะดีษฎออีฟก็เป็นฎออีฟที่ใกล้เคียงหะสัน (quoting al-Khatib, 1980 : 185) แต่ถ้าหากไม่พบตัวบทหะดีษและยังหาตัวบทหะดีษไม่พบ รวมถึงทัศนะของนักวิชาการ ผู้วิจัยจะระบุว่า "ไม่พบสถานภาพของหะดีษ"

4. นำเสนอข้อมูลการตัครีจญ์ข้างต้นด้วยการระบุรายละเอียด ดังนี้

4.1 ระบุชื่อนักปราชญ์ผู้บันทึกหะดีษและหมายเลขกำกับหะดีษ เช่น อัลบุคอรีย์ (45) มุสลิม (105)

4.2 ระบุสถานภาพหรือระดับของหะดีษจากทัศนะของนักปราชญ์หะดีษ เช่น "หะดีษเศาะเหียะห์ (อัลฮัยษะมีย์ในมัจญ์มะอุอัซซะวาอิด,2/45)"หะดีษเมาฎ์ฺวะ(อัลอัลบานีย์ในอัลเฎาะอีฟะฮฺ,254)เป็นต้น

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง ตัครีจญ์หะดีษในหนังสือคุณค่าของอะมาล ของเชคคุลหะดีษ เมาลานามูฮัมมัด ซะกะรียา ศึกษากรณี คุณค่าของการซิกร์ ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิจัยและอภิปรายดังนี้

1. หะดีษที่ทำการตัครีจญ์ทั้งหมด จำนวน 186 หะดีษ

2. สามารถจำแนกตามสถานภาพของหะดีษได้ดังนี้

2.1 หะดีษเศาะเหียะห์ จำนวน 77 หะดีษ แบ่งออกเป็น

- เศาะเหียะห์ลิชาติฮฺ จำนวน 74 หะดีษ
- เศาะเหียะห์ลิชาติฮฺ จำนวน 3 หะดีษ

2.2 หะดีษหะสัน จำนวน 20 หะดีษ แบ่งออกเป็น
- หะสันลิชาติฮฺ จำนวน 11 หะดีษ
- หะสันลิฆอยริฮฺ จำนวน 1 หะดีษ
- หะสันเศาะเหียะห์ จำนวน 4 หะดีษ
- หะสันเฆาะรีบ จำนวน 4 หะดีษ

2.3 หะดีษฎออีฟ จำนวน 36 หะดีษ
2.4 หะดีษฎออีฟญิดดัน จำนวน 9 หะดีษ
2.5 หะดีษเฆาะรีบ จำนวน 1 หะดีษ
2.6 เมาฎั๊วะ จำนวน 7 หะดีษ
2.7 ไม่พบตัวบทของหะดีษ จำนวน 29 หะดีษ
2.8 ไม่พบสถานภาพของหะดีษ จำนวน 7 หะดีษ

3. สามารถจำแนกได้ตามการนำไปใช้เป็นหลักฐาน แบ่งออกได้ดังนี้
3.1 หะดีษมักบูล (ใช้เป็นหลักฐานได้โดยทั่วไป) จำนวน 97 หะดีษ
3.2 หะดีษมัรดูด (ไม่สามารถใช้เป็นหลักฐานได้โดยทั่วไป) จำนวน 89 หะดีษ

การอภิปรายผล

1. หะดีษที่ปรากฏในหนังสือคุณค่าของอะมาล

หะดีษที่ปรากฏในหนังสือคุณค่าของอะมาลของเชคคุลหะดีษ เมาลานา มูฮัมมัด ซะกะรียา ในส่วนของคุณค่าของการซิกร์ ส่วนใหญ่เป็นหะดีษเศาะเหียะห์และหะดีษหะสัน มีจำนวน 97 หะดีษ หรือ 52.15% จัดอยู่ในข่ายหะดีษมักบูล ซึ่งเกินครึ่งหนึ่งของจำนวนหะดีษทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าเมาลานา มูฮัมมัด ซะกะรียา ให้ความสำคัญกับ หะดีษที่มีสถานภาพที่ดีมาใช้ประกอบในการแต่งตำรา อย่างไรก็ตาม ยังมีหะดีษอีกจำนวนไม่น้อยเช่นกัน ที่อยู่ในข่ายหะดีษมัรดูดที่ไม่สามารถนำมาใช้เป็นหลักฐานได้โดยทั่วไป จำนวน 89 หะดีษ หรือ 47.85% ทั้งนี้ สาเหตุอาจเกิดจากผู้แต่งมีความปรารถนาที่จะส่งเสริมให้บุคคลกระทำความดีจึงไม่พิถีพิถันในการใช้หะดีษเพื่อนำมาใช้เป็นหลักฐาน และอาจเกิดจากการคัดลอกหะดีษจากหนังสือที่ไม่มีมาตรฐานและไม่เป็นที่ยอมรับทางวิชาการของบรรดานักปราชญ์หะดีษ เช่น หนังสือของอะบุชเชค หนังสือของอัลฮากีมอัลติรมีซีย์ และหนังสือของมูฮัมมัด อัลมุรตะฎอ เป็นต้น

2. ความชำนาญของผู้แต่งหนังสือด้านวิชาการหะดีษ

ท่านเมาลานา มูฮัมมัด ซะกะรียา เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านหะดีษจนได้รับการขนานนามว่าเป็นปรมาจารย์ด้านหะดีษ หรือที่เรียกว่า เชคคุลหะดีษ อันเนื่องมาจากว่าในช่วงชีวิตของท่านคลุกคลีอยู่กับการสอนวิชาหะดีษเป็นระยะเวลาอันยาวนาน จึงทำให้มีความเชี่ยวชาญและรอบรู้ด้านหะดีษเป็นอย่างดีอย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีข้อสังเกตหลายประการที่เกิดขึ้นในการแต่งตำราเล่มนี้ของท่าน ยกตัวอย่างเช่น ไม่ได้คัดลอกตัวบทหะดีษจากหนังสือปฐมภูมิ ไม่พิถีพิถันในการตรวจสอบสถานภาพของหะดีษ คัดเลือกหะดีษที่ไม่ได้มาตรฐานมาใช้งานทั้ง ๆ ที่ตัวบทหะดีษในเรื่องเดียวกันนั้นมีหะดีษเศาะเหียะห์และหะสัน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ข้อสังเกตที่กล่าวมาข้างต้นนี้ถ้าเปรียบเทียบกับความตั้งใจของผู้แต่ง และผลงานที่เกิดขึ้นของท่านถือได้ว่าเป็นข้อบกพร่องเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพราะงานเขียนในแนวนี้ส่วนใหญ่แล้วจะได้รับการตั้งข้อสังเกตเช่นนี้เป็นธรรมดา ขอพระองค์อัลลอฮฺ (สุบฮานะฮูวะตะอาลา) ทรงตอบแทนความดีให้กับท่านเมาลานา มูฮัมมัด ซะกะรียา ทรงอภัยโทษในความผิดพลาดของท่าน และขอให้หนังสือของท่านยังประโยชน์กับบรรดามุสลิมีนด้วยเทอญ อามีน

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. หะดีษที่ทำการตัครีจญ์ทั้งหมด จำนวน 186 หะดีษ
2. สามารถจำแนกหะดีษได้ดังนี้
   2.1 จำแนกตามสถานภาพของหะดีษได้ดังนี้
      2.1.1 หะดีษเศาะเหียะห์ จำนวน 77 หะดีษ
      2.1.2 หะดีษหะสัน จำนวน 20หะดีษ
      2.1.3 หะดีษฎออีฟ จำนวน 37 หะดีษ
      2.1.4 หะดีษฎออีฟญิดดัน จำนวน 9 หะดีษ
      2.1.6 หะดีษเมาฎ๊ัวะ จำนวน 7 หะดีษ
      2.1.7 ไม่พบสถานภาพของหะดีษ จำนวน 36 หะดีษ
   2.2. จำแนกได้ตามการนำไปใช้เป็นหลักฐาน แบ่งออกได้ดังนี้
      2.2.1 หะดีษมักบูล (ใช้เป็นหลักฐานได้โดยทั่วไป) จำนวน 97 หะดีษ
      2.2.2 หะดีษมัรดูด (ไม่สามารถใช้เป็นหลักฐานได้โดยทั่วไป) จำนวน 89 หะดีษ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิเคราะห์เรื่องเล่าที่ปรากฏในคุณค่าของอะมาลที่แต่งโดยเมาลานา มูฮัมมัด ซะกะรียา ศึกษากรณี อะกีดะฮฺอิสลามียะฮฺที่ถูกต้อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1. ควรให้ความสำคัญกับหะดีษที่มีมาตรฐาน และได้รับการยอมรับจากนักปราชญ์เท่านั้น และไม่ควรใฝ่หาหะดีษอื่น ๆ ที่ไม่มีมาตรฐานเพื่อนำมาใช้หรือเผยแพร่ และตระหนักอยู่เสมอว่า หลักฐานที่เศาะเหียะห์และถูกต้องนั้นมีเพียงพอต่อการนำมาใช้ จึงไม่มีความจำเป็นใด ๆ จะต้องแสวงหาหลักฐานที่ไม่เศาะเหียะห์

2. ควรให้มีการเรียนการสอนวิชาหะดีษในทุกระดับ และควรปลุกกระแสให้เกิดความสนใจหะดีษทั้งสองด้านคือ ด้านสถานภาพของหะดีษ และด้านความหมายและการนำไปใช้

3. ควรให้มีการศึกษาวิจัยตัวบทหะดีษในหนังสือต่าง ๆ ในรูปแบบตัครีจญ์ โดยเฉพาะหนังสือที่ใช้เรียน และหนังสือที่นักวิชาการนิยมนำไปใช้อ้างอิง หรือใช้ในการบรรยาย สั่งสอนบุคคลทั่วไป

4. การวิจารณ์หะดีษในหนังสือต่าง ๆ ควรวิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ ไม่ควรวิจารณ์อย่างทำลายเพราะจะทำให้เกิดการต่อต้าน การขัดแย้งและเกิดฟิตนะฮฺในที่สุด (ขออัลลอฮฺได้ทรงปกป้องและรักษาสังคมของเราให้รอดพ้นจากสิ่งเหล่านี้ด้วย อามีน)

คำขอบคุณ

การสรรเสริญทั้งมวลเป็นเอกสิทธิ์แห่งอัลลอฮฺผู้ทรงอภิบาลแห่งสากลจักรวาล งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยการอนุมัติและความเมตตาแห่งอัลลอฮฺ และด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากบรรดาคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ หน่วยงานและบุคคลหลาย ๆ ท่าน

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลเลาะ การีนา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าในการอ่าน ตรวจท่านและให้คำแนะนำอย่างดียิ่งแก่ผู้วิจัย ขอขอบคุณ ฮัจยีอับดุลเราะห์มาน ฮัจยะฮฺซำเซี๊ยะห์ เรืองปราชญ์ คุณพ่อ คุณแม่ที่คอยให้กำลังใจผู้วิจัยมาโดยตลอด และขอขอบคุณบุคคลต่าง ๆ ที่คอยช่วยเหลือที่มิได้กล่าวนามมา ณ ที่นี้ สุดท้าย ผู้วิจัยขอน้อมถวายมวลการสรรเสริญแด่อัลลอฮฺผู้ทรงประทานพลังกาย พลังใจ และสติปัญญาให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินงานวิจัยนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัยที่สนับสนุนทุนในการทำวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

มะสาการี อาแด. (2543). **แนวคิดเชิงซูฟีของกลุ่มดะวะฮฺตับลีฆในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย,** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อับดุลเลาะ หนุ่มสุข และอับดุลเลาะ การีนา. (2547). **ตัครีจตัวบทหะดีษในหนังสือคุณค่าของอะมาลของเชคคุลหะดีษเมาลานา มูฮัมมัด ซะกะรียา,** รายงานการวิจัย. วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

Bakkar, Muhammad Mahmud. (1997). **Ilm Takhrij al-Ahadith.** al-Riyad : Dar al-Tayyibah.

al-Khatib al-Baghdadi. (1980). **al-Kifayah fi 'Ilm al-Riwayah.** al-Hind : Da'irat al-Ma'arif al-'Uthmaniyah.